

Stanowisko Zarządu Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Wielkopolski

Z dnia 4 kwietnia 2023 roku

W sprawie Ustawy z dnia 9 marca 2023 roku o zmianie ustawy o referendum lokalnym

Przyjęta przez Sejm RP nowela Ustawy o referendum lokalnym, wprowadza znaczące zmiany zasad organizowania i przeprowadzania referendum lokalnego. Zakłada m.in. obniżenie progu ważności referendum z 30 na 15 proc. uprawnionych do głosowania. Natomiast w przypadku referendum o odwołanie władz wykonawczych pochodzących z wyborów bezpośrednich np. wójta, burmistrza, czy prezydenta miasta, byłoby ono ważne, jeśli liczba wyborców, którzy wzięli w nim udział, stanowiła przynajmniej 3/5 liczby głosów oddanych w wyborach na odwoływany organ.

Jak czytamy, nowelizacja rozszerza katalog spraw, które mogą być przedmiotem referendum lokalnego - dodano sprawy dotyczące społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących wspólnotę samorządową, co otwiera szeroki, jednocześnie nieprecyzyjny katalog podstaw do podejmowania inicjatywy referendalnej.

Ponadto, wprowadzono regułę, zgodnie z którą referendum będzie można przeprowadzać dwa razy w czasie trwania kadencji. Zgodnie z jedną z przyjętych poprawek, referendum można przeprowadzać po raz pierwszy – nie wcześniej niż na 18 miesięcy i nie później niż na 24 miesiące od początku kadencji tego organu; po raz drugi – nie wcześniej niż na 12 miesięcy i nie później niż na 6 miesięcy przed upływem kadencji tego organu. Co istotne, ograniczenie to nie będzie miało zastosowania do referendum ws. odwołania organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego oraz ws. odwołania wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Co bardzo istotne, nowelizacja zmniejsza o połowę liczbę obywateli niezbędnych do zainicjowania referendum. W przypadku gmin i powiatów będzie to 5 proc., a nie 10 proc. uprawnionych do głosowania mieszkańców; w przypadku województw - 2,5 proc. a nie 5 proc.

Oprócz powyższych założeń, nowelizacja Ustawy przewiduje wydłużenie terminów na zbieranie podpisów popierających referendum, czy na zaskarżenie do sądu administracyjnego uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego odrzucającej wnioski mieszkańców w sprawie przeprowadzenia referendum. Również usunięcie braków formalnych, czy złożenie skargi na postanowienie komisarza wyborczego odrzucającego wnioski o przeprowadzenie referendum zyskały w nowelizacji więcej czasu na realizację.

Rozumiejąc cel twórców nowelizacji Ustawy o referendum lokalnym, związany ze wzmocnieniem wpływu obywateli na ocenę i weryfikację pracy lokalnych organów pochodzących z wyboru, mamy obawy co do efektu, który zostanie tym działaniem osiągnięty. Wybór władz lokalnych, dokonany w drodze legalnej i powszechnej elekcji, powinien mieć silny mandat i umocowanie dla efektywnie podejmowanych działań. Obowiązujące jak dotąd procedury, pozwalały na zakwestionowanie kierunków prowadzonej lokalnie polityki, po spełnieniu określonych uwarunkowań. Rzeczywiście osiągnięcie ustawowych parametrów przez lokalną inicjatywę referendalną nie było łatwe. Jednakże podważenie wyniku lokalnych wyborów, które są najwyższą formułą partycypacji społecznej, powinno zakładać podjęcie znacznego wysiłku społecznego, który pozwoliłby na powszechnie negatywną ocenę prowadzonej lokalnie polityki. Zaproponowane w ustawie nowe, niższe wskaźniki osiągnięcia celu referendalnego, w naszej ocenie mogą stanowić zagrożenie dla wielu władz lokalnych, które ze względów politycznych i różnic w poglądach, mogą paść ofiarą lokalnych waśni i sporów, nie mających podstaw merytorycznych. Pamiętajmy, że organy samorządu lokalnego podlegają ciągłej kontroli ze

strony wielu służb i instytucji, które mają za zadanie na bieżąco oceniać i kwestionować legalność podejmowanych działań. Jest wreszcie wiele dostępnych narzędzi w rękach społeczności lokalnych, które pozwalają wpływać i nadawać ton działaniom władz lokalnych. Obniżenie progów osiągnięcia celów referendów lokalnych, może wypaczyć wynik lokalnych wyborów oraz uniemożliwić lokalny spór merytoryczny o kierunek rozwoju samorządu lokalnego, oparty na silnych argumentach i wizjach. Sprowadzając tego rodzaju dyskurs go do szybkiej formuły odwołania władz lokalnych, na postawie nowej Ustawy odbywać się będzie bez głębszej refleksji i budowania alternatywnej, zdrowej wizji rozwoju.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty, proponujemy odrzucenie zmian ustawowych, związanych z obniżeniem parametrów ważności wyniku referendum lokalnego oraz odrzucenie, względnie większe doprecyzowanie katalogu spraw, które mogą być przedmiotem referendum lokalnego (sprawy dotyczące społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących wspólnotę samorządową).

Jacek Gursz

Przewodniczący SGiPW